

Varför upphandlas inte skolverksamhet?

Välfärdstjänster som exempelvis hemtjänst, vårdcentraler och familjehem upphandlas av det offentliga. Skolverksamhet är dock ett av undantagen. Nu höjs röster för att även skola ska upphandlas enligt någon av de befintliga modellerna för att öka kontrollen och förutsägbarheten. Vilka skulle effekterna av det bli?

Hur uppstår eller startar skolor idag?

Den som idag vill starta en ny skola, både på grund- och gymnasienivå, ska ansöka om att bli godkänd som huvudman hos Skolinspektionen. Det är en omfattande ansökningsprocess, där både ägare och ledning prövas utifrån kompetens ochandel, dvs. att det inte finns någon brottslighet eller ekonomisk misskötsel. Huvudmannen ska också kunna visa att det finns kunskap om hur en skola bedrivs så att alla lagar och regler följs för verksamheten. Kommunen där skolan ska starta ska också yttra sig över ansökan.

För en friskola gäller precis samma regelverk som för en kommunal skola, dvs. läroplanen, kursplanerna och betygssystemet är det samma. När huvudmannen blivit godkänd för att starta skolan, sker en etableringskontroll på våren innan skolan startas. Då ska allt finnas på plats innan skolstarten i augusti.

Det är alltså den fristående huvudmannen, eller organisationen, som ansöker om att få starta skola. Huvudmannen representeras av skolans och organisationens styrelse. En friskola kan bedrivas i olika former, exempelvis aktiebolag, ekonomisk förening eller stiftelse.

Vad skulle förändras om skolverksamhet i stället upphandlades?

Det skulle innebära att friheten att starta en skola med en egen profil försvinner. Hela idén med friskolesystemet skulle stoppas. När man upphandlar verksamhet sker verksamheten på uppdragsgivarens villkor och det är också uppdragsgivaren som bestämmer hur uppdraget ska genomföras. Om kommuner alltså skulle upphandla utbildning från andra aktörer, så blir det i praktiken ytterligare en annan kommunal skola, men med en privat aktör som utför arbetet. Men själva idén om mångfalden och de olika profilerna försvinner. Eleverna kommer i stället att få välja bland olika kommunala skolor enbart. Kommunen kommer också att bli ansvarig för utförandet av skolverksamheten vid tillsyn och inspektion.

Varför lämpar sig inte skolverksamhet för upphandling?

Om undervisning på grund- och gymnasienivå skulle upphandlas, blir som vi påpekat ovan, uppdragsgivaren ansvarig. Det betyder i sin tur att uppdragsgivaren får ta över kontrollen över att regelverket följs. Om en stor del av skolverksamheten bedrivs i upphandlad form skulle det försvåra kontrollen och ansvarsfrågan att komma till rätta

med eventuella brister i undervisningen. Idag inspekterar Skolinspektionen utbildningen och kan direkt vända sig till skolhuvudmannen och kräva rättelse. Det blir en enklare och snabbare process för att eleverna ska få sin rätt till undervisning tillgodosedd.

Idag råder upphandlings-/entreprenadförbud i skollagen för all undervisning i grund- och gymnasieskola (med vissa få specifika undantag. Skälet till det att bedömning och betygsättning samt många andra beslut i den här verksamheten, exempelvis rörande särskilt stöd, utgör myndighetsutövning. Myndighetsutövning får inte överlämnas till någon annan utan lagstöd.

Men grunden för att inte upphandla skolverksamhet på grundskole- och gymnasienivå är ändå att det leder till brist på mångfald och möjligheter att kunna välja den skola som passar eleven bäst!

Saknas det kontroll över skoletablering idag som motiverar en övergång till upphandling?

Som beskrivs ovan, är det en omfattande process att bli godkänd som skolhuvudman. Fristående skolor granskas också efter sitt godkännande genom inspektion av både verksamhet och ägare och ledning årligen. Friskolehuvudmän granskas alltså ingående både vid etablering och under verksamhetens gång på ett sätt som inte sker för kommunala skolhuvudmän.

2022-06-13

/Förbundsjuristerna